

*До спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

В І Д Г У К

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента
Буги Ганни Сергіївни
на дисертаційну роботу
Морозова Олексія Анатолійовича
на тему «Адміністративно-правові засади реабілітації
та соціалізації військовослужбовців України», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право**

Актуальність обраної теми. Актуальність дослідження полягає у тому, що на сьогодні дуже важливо забезпечити підтримку військовослужбовців, осіб, які отримали травми різного ступеня у ході бойових дій, зазнали психологічного впливу, що негативно відобразилось на стані їх фізичного та психічного здоров'я. Продовження військових дій на території України призводить до збільшення кількості військових, які зазнають фізичних та психологічних травм, а відновлення стану здоров'я часто після медичного (хірургічного) втручання потребує значного часу, ресурсів та належного менеджменту в цій сфері нових для нашої країни відносин – відносин, які виникають між різними суб'єктами у сфері реабілітації військовослужбовців.

Такі виклики зумовлюють необхідність суттєво переглянути Державну політику реабілітації військовослужбовців як у напрямку удосконалення нормативно-правової бази регулювання цієї сфери, так і забезпечення належного публічного адміністрування цієї сфери, яке включає: створення системи органів публічної влади, які мають реалізовувати державну політику щодо реабілітації військовослужбовців, створення мережі реабілітаційних центрів, а також відкриття

(ліцензування) реабілітаційних центрів, сертифікації медичного персоналу, виділення та розподілення державних субсидій.

Відтак зазначене вказує на необхідність дослідження адміністративно-правових засад реабілітації та соціалізації військовослужбовців України, на що і спрямований науковий пошук автора в межах даного дослідження.

Аналіз сучасних досліджень та публікації свідчать про зростання уваги до проблем реабілітації військовослужбовців, які постраждали внаслідок військових дій в Україні, що є абсолютно очевидним. Авторами досліджено різні аспекти цієї проблематики, зокрема: О. Никифорова досліджує питання медичної та психологічної допомоги ветеранам, включаючи аспекти їх соціальної адаптації до мирного життя; В. Якимець досліджує психологічну допомогу та реабілітацію військовослужбовців, аналізує особливості соціально-психологічної реабілітації учасників бойових дій; Р. Карпінська досліджує проблеми медичної реабілітації учасників АТО. На монографічному рівні особливості публічного управління у сфері реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України у рамках єдиного медичного простору охорони здоров'я України досліджував С. Шостак.

Водночас аналіз сучасних досліджень реабілітації військовослужбовців дає можливість зробити висновок, що однією із вад розвитку системи реабілітації та соціалізації військовослужбовців в Україні є недостатній рівень координації системи органів публічної адміністрації, які здійснюють публічне адміністрування в даній сфері, нечіткість визначення їх повноважень, іноді дублювання останніх, що й зумовлює необхідність більш поглибленого дослідження зазначених питань.

Дисертаційне дослідження О.А. Морозова виконане відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр.; Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про цілі

сталого розвитку України на період до 2030 року»; Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392; Державною цільовою програмою з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримуванні збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05 грудня 2018 року № 1021 та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертації. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел з теорії держави і права, адміністративного та медичного права, а також значної кількості наукових праць вчених, які досліджували проблематику реабілітації та соціалізації військовослужбовців.

Обґрунтованість теоретичних положень, рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, достовірність результатів дослідження забезпечено використанням сукупності філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних наукових методів, які використовуються в юридичних дослідженнях. Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено

використанням відповідних наукових підходів. Усе це дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем сутності адміністративно-правового забезпечення реабілітації та соціалізації військовослужбовців.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення дисертації ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, висновки є достовірно обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора і матеріалах практики.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що дисертація є одним із перших у юридичній науці комплексним науковим дослідженням адміністративно-правових засад реабілітації та соціалізації військовослужбовців в Україні та перспектив їх розвитку, що враховує особливості сучасного стану наукового дослідження цієї сфери та практики реінтеграції військових. Дисертантом проаналізовано значний масив спеціальної наукової правової літератури, присвяченої проблемним питанням адміністративно-правового забезпечення реабілітації та соціалізації військовослужбовців.

Результати дисертаційного дослідження становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності – як основа для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики; у правотворчій діяльності – для вдосконалення нормативно-правової бази у сфері реабілітації та соціалізації військовослужбовців в Україні; у правозастосовній діяльності

– для вдосконалення організаційно-правового механізму реабілітації та соціалізації військовослужбовців в Україні; у навчальному процесі – у викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративно-процесуальне право», «Інформаційне право», під час підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідного навчального курсу.

Заслуговують на увагу та підтримку наступні положення дисертації:

- запропоноване авторське визначення реабілітації та соціалізації військовослужбовців в Україні як комплексний процес, спрямований на відновлення фізичного, психічного та соціального функціонування захисників після поранень чи травм, що включає медичну, психологічну реабілітацію та їх соціальну реінтеграцію;

- розкрито зміст механізму адміністративно-правового забезпечення реабілітації військовослужбовців як системи адміністративно-правових норм, що визначають права та обов'язки учасників процесу реабілітації військових, структуру та функції органів управління у сфері реабілітації військових, медико-соціальні стандарти, процедури ліцензування та акредитації реабілітаційних закладів; форм, засобів та способів адміністративно-правового регулювання; результатів адміністративно-правового регулювання у формі видання актів застосування права та прийняття управлінських рішень; їх оскарження; застосування заходів адміністративної та дисциплінарної відповідальності та забезпечення виконання прийнятих рішень;

- обґрунтовано, що одним із напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання реабілітації військовослужбовців є необхідність прийняття окремого Закону України «Про реабілітацію військовослужбовців України та осіб, які забезпечують обороноздатність, безпеку та правопорядок в Україні», в якому доцільно систематизувати всі напрями правового регулювання реабілітації військових – від системи

органів публічного управління до реабілітаційних закладів (види, форми та порядок діяльності) та методик реабілітації;

- виокремлення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення у сфері реабілітації та соціалізації військовослужбовців України, яка є багаторівневою і складається з таких її груп: суб'єктів формування державної політики реабілітації та соціалізації військовослужбовців України; суб'єктів реалізації державної політики реабілітації та соціалізації військовослужбовців України; допоміжних суб'єктів;

- обґрунтування доцільності запровадження в Україні зарубіжного досвіду (зокрема, Сполучених Штатів Америки та Держави Ізраїль) щодо реабілітації та соціалізації військових, зокрема щодо прийняття комплексного Закону України «Про реабілітацію та соціалізацію військовослужбовців України та осіб, які забезпечують обороноздатність, безпеку та правопорядок в Україні»; створення у складі Міноборони України окремого Департаменту реабілітації та соціалізації (реінтеграції) військовослужбовців України; запровадження єдиного електронного сервісу «Електронний кабінет ветерана війни» як окремого ресурсу за зразком Єдиного електронного порталу державних послуг ДІЯ, в якому доцільно розмістити доступ до послуг, які можуть отримувати ветерани;

- охарактеризовано реалізовані приклади належного адміністративно-правового забезпечення діяльності сфери реабілітації та соціалізації військовослужбовців України з урахуванням міжнародного досвіду, зокрема: медичних та психологічних практик реабілітації Національного центру реабілітації «НЕЗЛАМНІ» (Unbroken Ukraine) як національного проєкту, а також проєкту RECOVERY (Відновлення) як приватної ініціативи; практик соціально-психологічної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей – Центру психологічної підтримки «Разом з тобою» та інших, виокремлено їх позитивний досвід та запропоновано механізми його реалізації.

У результаті проведеного дисертаційного дослідження автором сформульовано низку висновків, спрямованих на удосконалення теоретико-правового розуміння адміністративно-правового забезпечення реабілітації та соціалізації військовослужбовців України.

У цілому дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані. Автореферат відображає зміст дисертації.

Зауваження до дисертаційного дослідження. Загалом високо оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, слід відзначити низку зауважень та недоліків.

1. У підрозділі 2.1. роботи автор наводить поняття механізму адміністративно-правового забезпечення реабілітації військовослужбовців та виокремлює його складники, зокрема: адміністративно-правові норми, що визначають права та обов'язки учасників процесу реабілітації військових, структуру та функції органів управління у сфері реабілітації військових, медико-соціальні стандарти, процедури ліцензування та акредитації реабілітаційних закладів тощо; форми, засоби та способи адміністративно-правового регулювання (розробка та затвердження програм реабілітації, створення, ліквідація та реорганізація реабілітаційних центрів; розробка та застосування методик реабілітації, здійснення контролю за дотриманням норм (стандартів) реабілітації); видання адміністративних актів у сфері публічного адміністрування системою реабілітації військових; адміністративного або судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації у сфері реабілітації військових; застосування заходів відповідальності за порушення законодавства у сфері реабілітації військових, а також усунення причин та умов, які зумовили настання таких порушень.

Водночас останньому елементу механізму, який виокремлює сам автор, а саме «застосування заходів відповідальності за порушення

законодавства у сфері реабілітації військових», у роботі не приділено уваги.

2. Автор в роботі неодноразово наголосив на необхідності прийняття Закону України «Про реабілітацію та соціалізацію військовослужбовців України та осіб, які забезпечують обороноздатність, безпеку та правопорядок в Україні» та визначає, які положення мають містити його норми. У той же час для більш сформованої конструкції запропонованих автором проєктних законодавчих змін доцільно було б викласти структуру даного закону в змісті роботи.

3. Останній підрозділ роботи присвячений аналізу реалізованих прикладів належного адміністративно-правового забезпечення діяльності сфери реабілітації та соціалізації військовослужбовців України з урахуванням міжнародного досвіду. У той же час виокремлення в межах даного підрозділу роботи дієвих, на думку автора, методик реабілітації військовослужбовців в Україні є недоцільним, оскільки їх аналіз не є предметом правового дослідження. Варто було б більше зосередити увагу на проблемах запровадження та діяльності центрів реабілітації з огляду на законодавче забезпечення їх діяльності та підтримку з боку держави.

4. Автором зазначено, що емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства у справах ветеранів України за період 2020–2024 років, у чому немає сумнівів і прослідковується у змісті роботи. Водночас не варто було б відносити до емпіричної бази дослідження відомості Єдиного реєстру судових рішень України, адже вони використовуються лише частково, та й використання їх у змісті дисертації, з огляду на предмет дослідження, є зайвим.

Проте вказані недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно,

виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел з проблематики дисертаційного дослідження. Автор сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняної науки адміністративного права. В цілому дисертація О.А. Морозова є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке присвячене проблематиці адміністративно-правового забезпечення реабілітації та соціалізації військовослужбовців України.

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що дисертація «Адміністративно-правові засади реабілітації та соціалізації військовослужбовців України» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, вона відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Морозов Олексій Анатолійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
доктор юридичних наук, доцент,
начальник відділу
організації наукової діяльності
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Ганна БУГА

Підпис начальника відділу організації наукової діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Ганни БУГИ засвідчується

Т.в.о. начальника ВДСД

Н.М. Хозлу